

Savetovanje svedoka/žrtava i zastupanje pred sudom: model podrške Izveštaj o realizaciji projekta

Nakon smene Slobodna Miloševića, tranziciona vlada je podržala organizovanje suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima, ali se vrlo brzo pokazalo da postoje ozbiljne prepreke. Policija nije bila spremna da tužiocima preda podatke o počiniocima, pre svega, jer su većina iz redova policije, Sa druge strane, tužioci i sudije nisu mogli da obezbede učešće žrtava u suđenjima, pre svega, zbog ne poverenja žrtava u institucije Srbije. U takvoj situaciji, a imajući u vidu da uživa poverenje među žrtvama u državama bivše Jugoslavije, FHP je prihvatio izazov da direktnim učešćem u suđenjima za ratne zločine pomogne u utvrđivanju krivične odgovornosti za počinioce i pravde za žrtve. U tom kontekstu, FHP je počeo da zastupa žrtve pred sudom i ohrabruje ih da učestvuju u suđenjima. Prvo suđenje u kojem je FHP zastupao žrtve ratnih zločina (*slučaj Sjeverin*) je pokazalo da je učešće žrtava od presudnog značaja za utvrđivanje odgovornosti optuženih i priznavanje nepravde prema žrtvama. Takođe se pokazalo da je učešće pravnih zastupnika žrtava važno, pre svega, zbog pokušaja tužilaca i odbrane da prikriju ili netačno prikažu činjenice o učešću institucija Srbije [policije i vojske] u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji. U predmetu, poznatom u javnosti kao *slučaj Podujevo*¹¹, FHP je uspeo da uveri preživjele žrtve masakra u Podujevu na Kosovu da svedoče pred sudom u Srbiji i da obezbedi svedoka/insajdera, koji je u prisustvu preživjele albanske dece svedočio o ubistvu njihovih majki, koje su počinili pripadnici jedinice *Škorpioni*, čiji je pripadnik i sam bio.

Iskustvo koje je stekao u pomenutim suđenjima pomoglo je FHP-u da definiše aktivnosti za podršku sudu u donošenju pravde za žrtve i utvrđivanje odgovornost optuženih. Kada je počelo prvo suđenje pred Većem za ratne zločine, 12. marta 2004. godine, poznato u javnosti kao slučaj *Ovčara*, FHP je već imao jasnu skicu modela podrške svedocima i žrtvama. Od tada, FHP stalno dograđuje i poboljšava model podrške, koristeći naučene lekcije i stečeno iskustvo u novim predmetima.

1. Zvornik

Suđenje Branku Grujiću, Branku Popoviću i ostalima, za ratne zločine u opštini Zvornik, počelo je 28. novembra 2006. godine. Do kraja 2006. godine održano je ukupno 48 glavnih pretresa. Saslušano je 38 svedoka optužbe, deset svedoka je obezbedio Fond za humanitarno pravo (FHP), među kojima, među kojima su petorica koje su predložili punomoćnici žrtava, Nataša Kandić i advokat Dragoljub Todorović. Deset svedoka je svedočilo pod zaštitom identiteta. Prilikom svedočenja jednog od zaštićenih svedoka, na njegov zahtev, sud je isključio javnost.

1.1. Iniciranje saradnje između tužilaca BiH i Tužilaštva za ratne zločine Srbije

Pre početka suđenja, 28. novembra 2005. godine, Nataša Kandić i advokat Dragoljub Todorović su dva puta posetili Kantonalno tužilaštvo u Tuzli^[2] radi dogovora o pomoći u obezbeđenju svedoka koje je predložilo Tužilaštvo za ratne zločine Srbije, kao i novih svedoka, koji bi svojim svedočenjem doprineli potpunijem utvrđivanju činjenica u vezi sa logorima u Zvorniku i ubistvima zatvorenika.

U vezi sa manjkavošću optužnice u predmetu *Zvornik*, kojom nije obuhvaćeno ubistvo 700 Bošnjaka u junu 1992. godine, FHP je organizovao sastanak predstavnika Kantonalnog tužilaštva iz Tuzle i Tužilaštva za ratne zločine u Beogradu, na kojem je otvorio raspravu o prevazilaženju pomenutog problema. Prvi sastanak tužilaca je održan u decembru 2005. a još dva sastanka su održana u prvoj polovini 2006. godine. Rezultat inicijative FHP-a za uspostavljene saradnje među tužilaštvima je odluka istražnog sudije Veća za ratne zločine, objavljene u oktobru 2006. godine, na osnovu zahteva tužioca, o otvaranju istrage o ubistvu 700 Bošnjaka.

U toku dokaznog postupka, Kantonalno tužilaštvo u Tuzli je u junu 2006. godine predalo Tužilaštvu za ratne zločine zapisnike sa saslušanja 13 svedoka o ubistvima u logoru u Domu kulture u Čelopeku, obuhvaćenih drugom tačkom optužnice protiv Branka Grujića i drugih, što je doprinelo.

Osim toga, saradnja sa Kantonalnim tužilaštvom u Tuzli je znatno pojačana predlogom Veća za ratne zločine, u skladu sa odredbama Evropske konvencije o međusobnom pružanju pravne pomoći i Sporazuma o saradnji između tužilaštava za ratne zločine Srbije i BiH, za donošenje sporazuma o formiranju zajedničkog tima za istraživanje ratnih zločina u opštini Zvornik. Potpisivanje sporazuma bilo je planirano 27. decembra, zbog čega su predstavnici Kantonalnog tužilaštva u Tuzli došli u Beograd, ali je potpisivanje sporazuma odloženo za januar 2007. godine.

1.2. Ohrabrivanje i obezbeđenje svedoka

U cilju obezbeđenja svedoka/žrtava i identifikacije novih svedoka, u vezi sa drugom tačkom optužnice (ratni zločini u Domu kulture u Čelopeku), Nataša Kandić i kantonalni tužilac Emir Ibrahimović su dva puta razgovarali sa bivšim zatvorenicima u logoru u Domu kulture u Čelopeku (24. april i 17. maj), o značaju njihovog svedočenja za utvrđivanje istine i odgovornosti optuženih. Rezultat tih razgovora je bio da su sedmorica bivših logoraša odlučili da putuju u Srbiju i svedoče pred sudom, očekujući da se o njihovom putu i boravku u Srbiji brine FHP. Dvojica bivših logoraša su kategorički odbili da putuju u Srbiju, prvenstveno zbog toga što ne veruju srpskim institucijama. Od pomenute sedmorice, petorica su svedočila u junu 2006. godine, pod pseudonimom, a dvojica će biti saslušana u toku 2007. godine.

U cilju ohrabrivanja svedoka/žrtava deportacije Bošnjaka iz Kozluka (prva tačka

optužnice), Nataša Kandić je tri puta bila u Kozluku, razgovarajući sa svedocima o njihovom učešću u suđenju. Sa ključnim svedokom, Fadilom Banjanovićem, koji je organizovao povratak Bošnjaka u Kozluk 2000. godine, dogovoreno je da sva trojica svedoka svedoče javno.

FHP je obezbedio učešće još dvojice svedoka optužbe, koji su svedočili o početku rata u Zvorniku. Obojica su Bošnjaci, policajci u vreme izbijanja rata.

1.3. Zaštita svedoka/žrtava

Petorica svedoka bivših logoraša su tokom puta i boravka u Srbiji bili pod nadzorom Jedinice MUP-a Srbije za zaštitu svedoka. Međutim, uoči puta za Beograd, 11. juna, svedoci su se uplašili da putuju u pratnji srpske policije i tražili su da Nataša Kandić dođe po njih, što je ona učinila. Tokom boravka u Beogradu, svedoci su stekli poverenje u Jedinicu za zaštitu svedoka, koja ih je, u dogovoru sa Timom FHP-a za zaštitu svedoka i žrtava (TZSŽ), vozila do suda, natrag u hotel i bila u pratnji tokom njihovih šetnji.

Petorica svedoka, bivših logoraša su tražila zaštitu identiteta, o čemu je Nataša Kandić upoznavala sudsko veće, koje je u svim slučajevima prihvatilo zahtev svedoka za svedočenje pod pseudonimom.

Dolazak petorice svedoka FHP je organizovao nezavisno od Jedinice MUP-a Srbije za zaštitu svedoka. Reč je o trojici svedoka iz Kozluka i dvojici svedoka koji su svedočili o početku rata. Svedočenje Fadila Banjanovića, lidera povratka Bošnjaka u Kozluk, 30. januara 2006. pratilo je 50 Bošnjaka iz Kozluka, koji su došli u Beograd u organizaciji FHP-a.

1.4. Zastupanje žrtava

Zastupnici žrtava, Nataša Kandić i advokat Dragoljub Todorović, su upornim pitanjima optuženim i svedocima, na samom početku dokaznog postupka, o njihovim saznanjima o odvajanju oko 700 Bošnjaka u Bijelom potoku u junu 1992. godine, njihovoj likvidaciji i sahranjivanju tela na tajnim lokacijama, uspeli da uvere sudsko veće da pitanja o tom događaju, koji nije sadržan u optužnici, doprinose razjašnjenju krivične odgovornosti optuženih Grujića i Popovića u kontekstu njihovih zapovednih funkcija u opštini Zvornik. Nakon toga, sudsko veće je dozvoljavalo pitanja, a i samo je pitalo svedoke da li se na sednicama Privremene vlade govorilo o pomenutom događaju, kao i o drugim ubistvima i logorima u opštini, u vremenu na koje se odnosi optužnica, od aprila do kraja jula 1992. godine. Odgovori svedoka nedvosmisleno upućuju na zaključak da su optuženi, predsednik Privremene vlade opštine Zvornik Branko Grujić i komandant Teritorijalne odbrane opštine Zvornik Branko Popović, bili obavešteni o ubistvima i logorima, uključujući likvidaciju oko 700 Bošnjaka, zatvorenih u Školsko-tehničkom

centru u Karakaju, u Zvorniku.

Prilikom saslušavanja svedoka «K»[3], zahvaljujući pitanjima punomoćnika, svedok je izneo podatke koji nedvosmisleno ukazuju da je Državna bezbednost Srbije «pripremila» početak rata u Zvorniku. Taj svedok je rekao da je Teritorijalna odbrana u Zvorniku [srpska] prvo oružje dobila od Državne bezbednosti Srbije i da je posle prve pošiljke oružje stalno stizalo u organizaciji DB Srbije. Ovaj svedok je na pitanje punomoćnika o prisustvu Arkana izneo da je on došao u Zvornik u automobilu koji je imao oznake MUP-a SR Jugoslavije.

Isti svedok je na pitanje punomoćnika o tome da li su predstavnici vlasti znali za ubistva u Školsko – tehničkom centru odgovorio da mu je prvooptuženi Brano Grujić, nekoliko godina posle ubistva 700 Muslimana, rekao da je u vreme događaja pitao na sednici Privremene vlade da li se zatvorenicima nosi voda i hrana a da su se pojedini članovi na to smejali a jedan je rekao da «smo ih skinuti sa vode i hrane».

Ovaj svedok je naknadno rekao Nataši Kandić da mu je tužilac u toku istrage savetovao da sve otvoreno priča ali da ne pominje Državnu bezbednost, Radmila Bogdanovića[4] i MUP Srbije jer «država mora da se čuva».

Tokom ispitivanja petorice svedoka oštećenih, bivših logoraša[5], u junu 2006. godine, na pitanja punomoćnika, prvi put su izneti podaci da su u iseljavanju građana Diviča učestvovali pripadnici JNA, kao naprimer, podatak da je u Diviču bio postavljeno oklopno vozilo JNA i da je vojni picgauer išao ispred autobusa kojima su Divičani iseljavani.

Takođe, zahvaljujući pitanjima punomoćnika utvrđeno je da je Dedić Hajrudin prvi izveden iz logora u Domu kulture u Čelopeku i da mu se od tada gubi trag. Zatim, na osnovu pitanja punomoćnika utvrđeno je da je Mirsad Halilović, pregovarač u ime Divičana, nestao 26. maja, na dan prisilnog iseljavanja Divičana. Dvojica svedoka su navela da se on vratio u selo u društvu vojnika da preda automobil seoskog hodže i da ga posle toga niko nije video.

Zahvaljujući pitanjima punomoćnika, svedok Stevo Radić[6], u vreme događaja član Privremene rade i sekretar opštine Zvornik, je izneo da je opština Zvornik platila troškove prevoza dobrovoljaca iz Srbije, koji su 7. ili 8. aprila došli u Zvornik.

Zahvaljujući pitanjima punomoćnika, nekadašnji direktor *Ciglane*[7] je rekao je da su Muslimani bili građani desetog reda i neslobodni ljudi, i da je više vredela jedna cigareta nego glava jednog Muslimana. Na pitanje punomoćnika «ko je stvorio tu klimu u kojoj su Muslimani neslobodni ljudi», svedok je odgovorio: «Slobodan Milošević... sprovodio je preko svojih vojnika, ljudi, uzmite socijalnu kartu Zvornika, pogledajte šta

je ko imao pre rata, a šta su imali posle toga. Da li je moguće da za godinu dana ljudi stvore avione, kamione i ovo sve...»

Ovaj svedok je na pitanje punomoćnika vrlo jasno rekao da je fabrika *Ciglana* imala rovokopač i da je na zahtev Komunalnog preduzeća direktor [svedok] davao rovokopač, kada god im je trebao za sahrane. Time je svedok direktno potvrdio da je pomenuti rovokopač korišćen za sahranjivanje 700 Bošnjaka, ubijenih u Karakaju, na tajnim lokacijama.

Punomoćnici žrtava su postavljanjem pitanja svedoku[8] iseljavanja Bošnjaka iz Kozluka pomogli da se razjasni da je za dokazivanje krivičnog dela deportacije bitno da je iseljavanje naredila i organizovala vlast opštine Zvornik preko treće zemlje (autobusima koje je obezbedila opština i preko Srbije za Mađarsku) a ne to da li su Muslimani pod pritiskom napustili Kozluk.

1.5. Praćenje suđenja

Pre početka suđenja, Nataša Kandić se sastala sa predstavnicima Udruženja porodica žrtava iz opštine Zvornik[9], i sa njima je dogovoreno da će FHP zastupati žrtve pred sudom i obezbediti dolazak predstavnika Udruženja da prate suđenje a da će Udruženje pomoći u obezbeđenju svedoka/žrtava. Od 28. novembra 2005. do septembra 2006. suđenje je pratilo četvoro predstavnika Udruženja porodica žrtava iz Zvornika. Od septembra 2006. godine suđenje prati sedam članova Udruženja porodica žrtava. Njihov put organizuje FHP, i o njima se tokom njihovog boravka u Beogradu brine TZSŽ. Pomenuto udruženje je u 2006. godini organizovalo dva okrugla stola o suđenju za ratne zločine u Zvorniku, pred Većem za ratne zločine Republike Srbije, jedan u Tuzli i drugi u Zvorniku, na kojima su govorili Nataša Kandić i tužioci iz Kantonalnog Tužilaštva u Tuzli. Udruženje je u aprilu 2006. godine organizovalo skup porodica čiji su članovi (700 muškaraca) 1. juna 1992. godine odvojeni od porodica u Bijelom Potoku, odvedeni u Školsko-tehnički centar u Karakaju, i odatle izvedeni i streljani. Na skupu je učestvovala Nataša Kandić, koja je u svom obraćanju porodicama obećala da će učiniti sve da Tužilaštvo za ratne zločine Srbije pokrene istragu o likvidaciji 700 Bošnjaka.

Članovi porodica žrtava, koji prate suđenje, ponekad imaju neprijatnosti sa sudskom stražom. Neki od stražara im se neljubazno obraćaju, opominju ih bez razloga, dok prema porodicama optuženih pokazuju otvorene simpatije i podršku. Nekoliko puta se dogodilo da se optuženi Ivan Korać zvani Zoks okrene prema publici, psujući porodicama žrtava «balijsku majku».

2. Škorpioni

Optužnica protiv Slobodana Medića, komandanta *Škorpiona*, njegovog zamenika

Aleksandra Vukova i trojice pripadnika jedinice pdignuta je 7. oktobra 2005. godine, šest meseci nakon što je FHP pustio u javnost video kasetu o streljanju šestorice Muslimana iz Srebrenice, u julu 1995. godine. Suđenje je počelo 20. decembra i do kraja 2006. godine održan je 31 glavni pretres, saslušano je 25 svedoka, među kojima šest svedoka/oštećenih.

2.1. Identifikacija žrtava i obezbeđenje svedoka/oštećenih

U prvobitnoj optužnici Tužilaštvo za ratne zločine je navelo da su identifikovane tri žrtve: Safet Fejzić, Azmir Alispahić i Sadik Saltić. Nakon objavljivanja optužnice, Nataši Kandić su se javile porodice žrtava koje su identifikovale Smaila Ibrahimovića, Saiba Salkića i Sidika Salkića. Pokazalo se da ne postoji žrtva pod imenom Sadik Saltić, nego da je Tužilaštvo za ratne zločine pogrešno napisalo ime Sidika Salkića.

Pre početka suđenja, Nataša Kandić i advokat Dragoljub Todorović, posetili su porodice žrtava[10], pozvali ih da učestvuju u suđenju i da pred sudom detaljno opišu kada su poslednji put videli svoje najmilije, koje su prepoznali na video snimku. Porodice žrtava su ovlatile Natašu Kandić i advokata Dragoljuba Todorovića da ih zastupaju pred sudom.

Punomoćnici žrtava su predložili sudskom veću da pored troje svedoka/oštećenih, koje je predložio tužilac, pozove još troje svedoka/žrtava, koje je idnetifikovao FHP, što je veće prihvatilo. Put i boravak u Beogradu svih svedoka/žrtava [šest] organizovao je Tim FHP-a za podršku svdocima i žrtvama (TPSŽ). Oni su svedočili 25. i 26. januara 2006.

2.2. Zastupanje žrtava

Punomoćnici žrtava su ispitivanjem optuženih i svedoka pomogli da se rasvetli status jedinice *Škorpion*, posebnona ratištu u Trnovu i otkrije da su autobusi jedinice korišćeni za prevoz zarobljenika iz Srebrenice. Više svedoka je potvrdilo da su pripadnici *Škorpiona* na ratištu u Trnovu, u julu 1995. godine, nosili amblem trobojke, oznake MUP-a Srbije[11]. To su nezavisno potvrdili i svedoci koji su 11. i 12. aprila svedočili video linkom iz Haga.[12] Haški svedok Dušan Kosanović je izneo da je čuo da su autobusi jedinice bili angažovani za prevoz zarobljenika iz Srebrenice. To je potvrdio i drugi haški svedok, navodeći da su autobusi jedinice korišćeni za razvoženje zarobljenika iz Srebrenice po linijama fronta, gde su likvidirani, jer se «preteralo u Srebrenici».

Zahvaljujući pitanjima punomoćnika, otklonjena je dilema čijim su kamionom dovežena šestorica zarobljenika, kasnije streljanih kod Godinjskih bara. Svedok Milivoje Vujadinović[13], nekadašnji pripadnik *Škorpiona* je izneo da je gledajući video snimak streljanja zarobljenika, na televiziji B92, prepoznao kamion, TAM 110, koji je pripadao jedinici.

Punomoćnici su svojim pitanjima takođe pomogli da sudsko veće dobije jasniju sliku o odnosu Republike Srbije i Republike Srpske Krajine. Svedok, bivši ministar odbrane Republike srpske Krajine, Milan Milanović zvani Mrgud je na pitanja punomoćnika izneo da je primao platu iz Minsitarstva odbrane Republike Srbije. Svojim odgovorom da je visoki funkcioner Resora Državne bezbednosti Srbije Mirko Gavrilović bio načelnik bezbednosti u Slavonsko-baranjskom korpusu [Vojska Republike Srpske Krajine], svedok je ukazao da je Državna bezbednost Srbije imala ključnu ulogu u upravljanju poslovima Republike Srpske Krajine. Na to ukazuju i podaci, koje je pomenuti svedok izneo, da je Radovan Stojičić zvani Badža, visoki funkcioner MUP-a Srbije bio prvi komandant TO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema a da ga je na tom mestu zamenio Živko Trajković, takođe visoki funkcioner MUP Srbije.

Predlog punomoćnika da Sudsko veće traži od MUP-a Srbije podatke da li su pripadnici MUP-a Srbije, čija se imane navode u depešama MUP-a Republike Srpske, u julu 1995. godine bili na ratištu Trnovo. Punomoćnici su taj predlog izneli jer po mnogim dokazima, koji se nalaze u spisima predmeta, proizlazi osnovanost sumnje da su *Škorpioni* delovali na trnovskom ratištu u sastavu Resora državne bezbednosti MUP Srbije. Tužilac je svoje neslaganje obrazložio sledećim rečima: „ Najzad, definitivno sud mora da zauzme stav o procesnoj poziciji zastupnika oštećenih. Ne mislim konkretno, nego načelno mislim da se pozicija jako zloupotrebljava i da se ide van konteksta onog što državna tužba zastupa, kako u ovom tako i u drugim predmetima“.

2.3. Praćenje suđenja

Na poziv i u organizaciji FHP-a suđenje je redovno pratila grupa od desetak članova porodica žrtava iz Srebrenice, među kojima su majke, sestra i deca žrtava koje su streljali pripadnici jedinice *Škorpioni*: Nura Alispahić, majka maloletnog Azmira, Hana Fejzić, majka maloletnog Safeta, njegova sestra Safeta Muhić, Smaila i Samir Ibrahimović, deca sterljanog Smaila i Hana Salkić, majka Saiba. O putovanju žena iz Srebrenice i njihovom boravku u Beogradu brine TPSŽ. Psiholog prati suđenje sa porodicama. Pažljivo prati kako se žene osećaju i kada neka od njih ne može da izdrži da sluša detalje o likvidaciji zarobljenika, izađe sa njom iz sudnice, i pokušava da je uteši i ohrabri da izdrži. Psiholog, član TPSŽ za logistiku i asistentkinja Nataše Kandić brinu da se žene iz Srebrenice osećaju sigurno u Beogradu. Popodne i uveče provode vreme sa njima u hotelu, u razgovoru o svakodnevi, deci, problemima i očekivanjima od suđenja. Žene vole da razgovaraju sa punomoćnicima o toku suđenja, i da čuju šta oni misle da li će pravda da bude zadovoljena. Teško im pada što tužilac uporno tvrdi da jedinica *Škorpioni* nema veze sa MUP-om Srbije. Pažljivo su pratile suđenje i čuli su da sami optuženi kažu da je jedinicu formirao MUP Srbije. Zbog takvog stava tužioca nemaju nadu da će moći da pokrenu tužbu za naknadu štete protiv države Srbije.

3. Suva Reka

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu protiv Radoslava Mitrovića, pomoćnika komandanta Žandarmerije i ostalih 25. aprila 2006. godine. Suđenje, pred Većem za ratne zločine u Beogradu, počelo je 2. oktobra i do kraja 2006. godine održano je 12 pretresa, saslušano je četiri svedoka optužbe. Jedan svedok je svedočio pod pseudonimom i iz posebne prostorije, radi zaštite lika od publike u sudnici i javnosti.

3.1. Pružanje informacijske podrške Tužilaštvu za ratne zločine u fazi istrage

Kada je Tužilaštvo za ratne zločine 2005. godine pokrenulo istragu za ratne zločine u Suvoj Reci, koje je počinila srpska policija za vreme NATO bombardovanja, FHP je dostavio Tužilaštvu svoju dokumentaciju, sastavljenu od izjava koje su svedoci/žrtve dali FHP-u i transkripte sa suđenja Slobodanu Miloševiću koji se odnose na događaje u Suvoj Reci, na B/H/S jezicima. Nakon okončanja istrage, tužilac je predao dokumentaciju FHP-a sudskom veću i ona je pripojena sudskom spisu predmeta.

3.2. Identifikacija svedoka

U cilju identifikacije i ohrabrivanja svedoka/žrtava, Nataša Kandić je u avgustu 2006. dva puta putovala u Suvu Reku/Suhareke. Prvi put, 8. avgusta, ona se sastala sa predstavnicima Udruženja porodica nestalih, koji su prihvatili njen poziv da izaberu grupu od deset članova porodica žrtava koja će pratiti suđenje. Tom prilikom, Nataša Kandić je obišla četiri lokacije u Suvoj reci/Suha Reka na kojima su izvršena masovna ubistva albanskih civila, 25. i 26. marta 1999. godine. Pored toga, Nataša Kandić je razgovarala sa svedokom Bardyl Hoti, kojeg je predložilo Tužilaštvo za ratne zločine, o značaju da svedoči pred Većem za ratne zločine. Svedok je izrazio spremnost da svedoči pod uslovom da ima garancije FHP-a da će suđenje biti objektivno i nepristrasno i da će albanski svedoci biti bezbedni u Srbiji. Istom prilikom Nataša Kandić je razgovarala sa Bekimom Gashi, Albancem iz sela Trnje/Ternje u opštini Suva Reka, kome su 26. marta 1999. godine pripadnici srpskih snaga ubili četiri sestre i majku. Taj zločin nije obuhvaćen optužnicom ali će FHP istražiti sva ubistva koja su se dogodila 26. marta u opštini Suva reka/Suhareka i predožiti Tužilaštvu, u skladu sa dokazima o počiniocima, proširenje optužnice ili pokretanje nove istrage.

Drugi put, 15. avgusta, Nataša Kandić je razgovarala sa dvojicom svedoka, od kojih je jedan svedočio pred Haškim tribunalom u predmetu Slobodan Milošević. On je kategorički odbio da se pojavi pred "srpskim sudom", kako je rekao, jer ne veruje da taj sud može biti objektivan. Drugi svedok, koji je uspeo da pobjegne iz reda postrojenog za streljanje, 26. marta. Taj svedok, koga je predložilo Tužilaštvo za ratne zločine, je izrazio velike rezerve preme suđenju u Srbiji. Iz poštovanja prema Nataši Kandić, prihvatio je da razmisli i da svoju odluku uskladi sa odlukom drugih svedoka.

Do kraja godine, Nataša Kandić nije uspjela da obezbedi pristanak svedoka/žrtava da učestvuju na suđenju u Beogradu. Osnovni razlog je što svi svedoci uvažavaju mišljenje pomenutog haškog svedoka, koji smatra da niko od žrtava ne treba da svedoči i daje legitimitet sudu u Srbiji.

3.3 Zastupanje žrtava

Prilikom saslušanja svedoka Velibora Veljkovića, Nataša Kandić je svojim pitanjima pomogla da se raspravi pitanje da li je komandir policijske stanice u Suvoj Reci Radojko Repanović znao za ubistvo pritvorenika Abdulaha Elshani. U suočavanju, optuženi Repanović je tvrdio da tog dana, kada je ubijen pritvorenik, nije bio u policijskoj stanici, dok je svedok uporno tvrdio da je bio prisustan i da je znao i video da je pritvorenik ubijen.

Zahvaljujući pitanjima punomoćnika razjašnjeno je da je dežurna služba u OUP-u Suva Reka evidentirala napad, ranjavanje ili ubistva Srba ali ne i Albanaca.

Prilikom ispitivanja optuženog Milorada Nišavića, koji je radio u Državnoj bezbednosti u Suvoj Reci, zahvaljujući pitanjima punomoćnika, rasvetljeno je da je njegov brat radio kao obezbeđenje u misiji OEBS-a, čije je sedište bilo u naselju Berisha, a pre toga, 1998. godine u hotelu porodice Nišavić.

Punomoćnici su svojim pitanjima pomogli da svedoci, bivši funkcioneri u SUP-u Prizren, nevoljno ali ipak priznaju da je srpska policija oduzimala lična dokumenta Albancima, na granici sa Albanijom. Svedok Miloš Vukobrat^[14] je izneo da je uništavanje dokumenata bilo spontano, da on misli da nije bilo naredbe da se dokumenta oduzimaju.

3.4. Praćenje suđenja

U organizaciji FHP-a, glavni pretres prate osam članova porodica žrtava, dva novinara iz Prištine, jedan advokatski pripavnik i posmatrač FHP – Kosovo.

Članovi porodica žrtava i posmatrači sa Kosova prelaze u Srbiju po proceduri „najava prolaska“ koju MUP Srbije primenjuje prema kosovskim Albancima koji poseduju UNMIK dokumenta a ne lične karte izdate od strane Republike Srbije. U skladu sa tom procedurom, FHP uoči suđenja [pet dana mesečno] upućuje MUP-u Srbije zahtev da omogući grupi kosovskih Albanaca, koji poseduju UNMIK dokumenta da pređu u Srbiju, preko graničnog prelaza Merdare, kako bi pratili suđenje u predmetu *Suva Reka*.

Zbog straha porodica žrtava od dolaska u Srbiju, FHP se obratio MUP-u Srbije sa molbom da organizuje pratnju vozila kojim porodice putuju, stalno obezbeđenje u

hotelu, pratnju do suda i ako ima potrebe i tokom kretanja kroz grad. Prvi put, u oktobru 2006. godine, pratnju i zaštitu je sproveda Jedinica MUP Srbije za zaštitu svedoka a u novembru u decembru pratnju i zaštitu je preuzela Javna bezbednost MUP Srbije. Obe službe su se ponašale veoma obzirno prema porodicama i sarađivale su sa TPSŽ.

4. Emini

Iako je reč o ratnom zločinu, pred Okružnim sudom u Nišu se sudi dvojici pripadnika MUP-a Srbije, Milošu Simonoviću i Dragiši Markoviću zbog ubistva kosovskog Albanca Ise Emini u maju 1999. na Kosovu. Optužnica je podignuta 12. 2. 2001. godine a suđenje je počelo 14. septembra 2004. godine. Do kraja godine je održano trinaest glavnih pretresa i salušano je petnaest svedoka. Optuženi se brane sa slobode. Suđenje prati, u organizaciji FHP i FHP-Kosovo supruga Ise Emini, koja živi u Prištini. Oštećenu porodicu zastupa advokat FHP-a. Osnovni problem je da nema materijalnih dokaza I da tužilac i sud nisu obezbedili svedoke koji imaju nepsoredna saznanja I spremni su da svedoče protiv optuženih.

5. Bitiqi

Tužilaštvo za ratne zločine je podiglo optužnicu 23. avgusta 2006. godine protiv Sretena Popovića I Miloša Stojanović za ubistvo trojice braće Bitiqi, američkih državljana. Suđenje je počelo 13. novembra i do kraja godine održano je samo jedno suđenje.

Optuženi su bili pripadnici Posebnih jedinica policije, prvooptuženi komandir voda Opretaivno poterne grupe (OPG) a drugooptuženi komandir odeljenja OPG.

Zaključak

FHP je izgradio model podrške svedocima/žrtvama koji omogućuje da se čuje glas žrtava na sudu, pribavi relevantna dokumentacija i obezbede svedočenja, bitna za utvrđivanje istine, otkriju činjenice koje ukazuju na izvršenje krivičnih dela i počinitelaca koja nisu obuhvaćena optužnicom [otvaranje novih istraga] i razjasni kontekst događaja u kome je došlo do izvršenja ratnog zločina.

[1] Suđenje je počelo u februaru 2003. godine pred Okružnim sdom u Beogradu. Prvostepenu presudu sud je izrekao 17. juna 2004. godine. Tu presudu je ukinuo Vrhovni sud Srbije i nakon ponovljenog suđenja presuda optuženom Saši Cvjetanu postala je pravosnažna u decembru 2005. godine.

[2] Kantonalno tužilaštvo u Tuzli je sprovedo nekoliko istraga koje se tiču ratnih zločina počinjenih u opštini Zvornik. U toku 2006. podiglo je dve optužnice za ratne zločine.

- [3] Svedok «K» je ispitivan 8. i 9. maja 2006.
- [4] U vreme događaja predsednik Odbora za bezbednost Skupštine Srbije.
- [5] Pomenuti svedoci su saslušani u vremenu od 12. do 16. juna 2006.
- [6] Svedok je svedočio 30. oktobra 2006.
- [7] Svedok je svedočio 31. oktobra 2006.
- [8] Svedoj je svedočio 28. novembra 2006.
- [9] Sedište Udruženja je u Tuzli a članovi žive u opštinama Tuzla i Zvornik.
- [10] Novinari i porodice iz BiH javljali su se Nataši Kandić sa podacima o žrtvama jer je svima bilo poznato da je video kasetu obelodanio FHP.
- [11] Svedok Srđan Manojlović je prilikom saslušanja 14. marta 2006. na pitanja punomoćnika rekao da su pripadnici jedinice na trnovskom ratistu nosili oznake MUP-a Srbije.
- [12] Reč je o haškim svedocima, od kojih je jedan svedočio na sednici zatvorenoj za javnost.
- [13] Svedok je saslušan 11.maja 2006.
- [14] Svedok je ispitivan na glavnom pretersu 9. novembra 2006.

